

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ І ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Навчально-методичною радою ІДГУ
Протокол № 4 від 15.01 2019 р.

Голова НМР Н. М. Кольцун Н. М. Кольцун

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Процеси націотворення в Центрально-Східній Європі
(кінець XVIII – початок XX ст.)**

освітній ступінь магістр
(назва освітнього ступеня)

галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, 03 Гуманітарні науки
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 014 Середня освіта (014.03 Історія), 032 Історія та археологія
(спеціалізація) (код і назва спеціальності (предметної спеціальності або спеціалізації))

освітня програма Середня освіта: історія. Українознавство
(назва освітньої програми)

освітня програма Історія. Історичне туризмознавство
(назва освітньої програми)

тип дисципліни вибіркова
(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми

(підпис, ініціали, прізвище)

РЕКОМЕНДОВАНО:

кафедрою української і всесвітньої історії та культури

протокол № 8 від 10.09.19

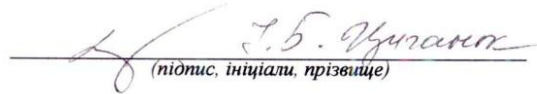
Завідувач кафедри

(підпис, ініціали, прізвище)

ПОГОДЖЕНО:

Голова науково-методичної ради факультету української філології та соціальних наук

(підпис, ініціали, прізвище)

Розробник програми:

Дроздов Віктор Володимирович, кандидат історичних наук, доцент кафедри української і всесвітньої історії та культури.

Рецензент програми:

Церковна Віра Георгіївна, кандидат історичних наук, завідувач кафедри української і всесвітньої історії та культури.

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна	Заочна
Кількість кредитів: 4	Лекції:	
	18	4
Модуль: 1	Практичні заняття:	
Загальна кількість годин: 120	-	-
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 1-2	Лабораторні заняття:	
	-	-
Семестр: 2-3	Семінарські заняття:	
	14	4
Тижневе навантаження (год.):	Консультації:	
- аудиторне: 2	-	-
- самостійна робота: 6	Індивідуальні заняття:	
Форма підсумкового контролю: залік	-	-
Мова навчання: українська	Самостійна робота:	
	88	112

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предмет вивчення навчальної дисципліни: процеси національного відродження, націо- та державотворення в країнах Центрально-Східної Європи наприкінці XVIII – на початку XX ст. у контексті сучасних теорій нації та націоналізму.

Метою вивчення дисципліни є: сформувати системні знання про процеси формування модерних націй у Центрально-Східній Європі наприкінці XVIII – на початку XX ст. в контексті сучасних теорій нації та націоналізму, розуміння проблем національної ідентичності й націоналізму в сучасній історико-філософській думці.

Передумови для вивчення дисципліни: оволодіння фаховими компетентностями, що формуються під час вивчення дисциплін «Теорія та методологія історії» та «Актуальні проблеми сучасної світової та вітчизняної історіографії».

Міждисциплінарні зв'язки: проблематика курсу пов'язана з дисциплінами «Етнодемографічні процеси сучасного світу», «Українська етнологія», «Макро-, мікро- і мета історія».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

1. **Знання:** знати сучасні концепції націй та націоналізму, характерні риси та етапи національного відродження, ключові проблеми націотворення кінця XVIII – початку XX ст. в Центрально-Східній Європі; розуміти особливості формування модерних націй в країнах Центрально-Східної Європи, роль національних рухів у процесі формування національних держав.

2. *Уміння*: виявляти та інтерпретувати процеси творення націй у Центрально-Східній Європі; порівнювати процеси націотворення в центральноєвропейських країнах та Україні; аналізувати процеси національного відродження та формування національної ідентичності; прогнозувати перспективні напрями дослідження розвитку націй та націоналізму
3. *Комунікація*: використовувати набуті знання при веденні наукових дискусій з питань націотворення; виявляти повагу до різноманітних національних спільнот як невід’ємної складової історії України, співпрацювати з носіями різних історичних і культурних цінностей; створювати умови для комунікації із представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій.
4. *Автономність та відповідальність*: виконувати індивідуальні науково-дослідні завдання з відповідної проблематики, виявляти самостійність і соціальну відповідальність, громадянські та патріотичні чесноти при виконанні функціональних обов’язків.

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви тем	Кількість годин (денна форма навчання)							Кількість годин (заочна форма навчання)						
		Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота
1.	Нація як концепт та цінність: теоретичні підходи щодо її визначення та класифікації	6	4	2	-	-	-	6	1	1	-	-	-	-	11
2.	Концепції націоналізму в сучасній західній науковій думці	6	4	2	-	-	-	6	1	1	-	-	-	-	11
3.	Національна ідентичність: теоретичні аспекти проблеми	6	4	2	-	-	-	6	1	1	-	-	-	-	11
4.	Націогенез. Становлення модерних націй в Центрально-Східній Європі	4	4	-	-	-	-	6	1	1	-	-	-	-	9
5.	Процеси націо- та державотворення у західних слов’ян наприкінці XVIII – на початку XX ст.	2	-	2	-	-	-	16	1	-	1	-	-	-	15
6.	Особливості націотворчих	2	-	2	-	-	-	16	1	-	1	-	-	-	15

	процесів у південних слов'ян наприкінці XVIII – на початку XX ст.														
7.	Процеси націо- та державотворення у румунів та угорців наприкінці XVIII – на початку XX ст.	2	-	2	-	-	-	16	1	-	1	-	-	-	15
8.	Націотворчі процеси в Україні наприкінці XVIII – на початку XX ст.: історіографічний аспект	4	2	2	-	-	-	12	1	-	1	-	-	-	11
Проміжний контроль		-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	4
Разом:		32	18	14	-	-	-	88	8	4	4	-	-	-	112

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Нація як концепт та цінність: теоретичні підходи щодо її визначення та класифікації

«Нація»: еволюція поняття. Суб'єктивістський підхід до визначення нації Е. Ренана. «Нація» у розумінні М. Вебера. Теорія нації О. Бауера. Універсальна дефініція «нації» Й. Сталіна. «Комунікативна» теорія нації К. Дойча. Етатистська модель нації (В. Коннор, Е. Гідденс, Ю. Габермас). Етнологічна (етніцистська) концепція нації Е. Д. Сміта. Конструктивістський підхід до розуміння нації. Поняття нації в роботах Е. Гобсбаума та Е. Гелнера. «Уявлені спільноти» Б. Андерсона. Типологія націй (Г. Гегель, Ф. Майнеке, Г. Сетон-Вотсон, Я. Крейчі, В. Велімський, Р. Брубейкер).

Тема 2. Концепції націоналізму в сучасній західній науковій думці

Етимологія «націоналізму». Дефініції «націоналізму». Західний і східний націоналізм Г. Кона. Анатомія націоналізму К. Майноуга. Теорії націоналізму Е. Гелнера та Е. Д. Сміта. Ознаки націоналізму (Б. Шейфер). Типи націоналізму (Дж. Пламенац, Дж. Гатчінсон, П. Альтер, Л. Грінфелд, Л. Віртс, К. Симонс-Симонолевич). Націоналізм і патріотизм (Л. Снайдер). Комунізм і націоналізм (Р. Шпорлюк). Націоналізм, нацизм, фашизм, расизм. Націоналізм наприкінці XX ст. (Е. Дж. Гобсбаум).

Тема 3. Національна ідентичність: теоретичні аспекти проблеми

Проблема ідентичності в історії соціально-філософської думки. Теорія національної ідентичності Е. Д. Сміта. Громадянство та національна ідентичність (Ю. Габермас). Компоненти національної ідентичності (С. Шульман). Етнічні групи і формування етнічної ідентичності (П. Р. Брас). Націоналізм та культурна ідентичність (М. Гібернау). Національна ідентичність в умовах глобалізації.

Тема 4. Націогенез. Становлення модерних націй в Центрально-Східній Європі

Підходи до націогенезу (модерністський, примордіалістський). Етнічність і націоналізм (Дж. Гатчінсон, Е. Д. Сміт, Дж. Армстронг, Т. Еріксен, Р.

Скемергорн, Р. К. Мекрайдіс, К. Вулф). Соціально-культурні та соціально-політичні передумови становлення націй. Націогенез в модерну епоху. Імперський фактор у націотворчих процесах. Становлення модерних націй в Центральній-Східній Європі: компаративний аналіз. Українці серед націй Центрально-Східної Європи.

Тема 5. Процеси націо- та державотворення у західних слов'ян наприкінці XVIII – на початку XX ст.

Ліквідація польської державності наприкінці XVIII ст. Розвиток польської національної ідеї в XIX ст. (Й. Лелевель, А. Міцкевич, Ю. Словацький, З. Красінський). Польський національний рух у першій половині XIX ст. Польські повстання в Російській і Габсбурзькій імперіях. Польські суспільно-політичні програми і рухи другої половини XIX – початку XX ст. Польське питання в роки першої світової війни. Відновлення польської державності. Чеські і словацькі «будителі» та їх роль в націотворчих процесах. Національна ідея в творчості Ф. Палацького. Австрославизм як ідея слов'янської взаємності. Словацький національний рух (Я. Коллар, П. Й. Шафарик, Л. Штур). Національні програми чехів і словаків другої половини XIX – початку XX ст. «Нова Європа» Т. Масарика. Формування Чехословацької державності.

Тема 6. Особливості націотворчих процесів у південних слов'ян наприкінці XVIII – на початку XX ст.

Ілліризм як хорватська національна ідея (Л. Гай). Словенське національне відродження. Сербський національний рух і утворення Сербської держави. Ідея «Великої Сербії» (І. Гарашанін). Болгарське національне відродження та національно-визвольний рух. «Східна криза» і утворення національних держав на Балканському півострові. Загострення національних протиріч на Балканах в останній третині XIX – на початку XX ст. Македонське національне питання. Боснійське питання і Боснійська криза. Балканські війни. Південні слов'яни в роки Першої світової війни. Створення єдиної південнослов'янської держави.

Тема 7. Процеси націо- та державотворення у румунів та угорців наприкінці XVIII – на початку XX ст.

Національне пробудження в Дунайських князівствах і Трансильванії в першій половині XIX ст. Процеси уніонізму в Дунайських князівствах у середині XIX ст. Утворення Румунської держави. Ідея «Великої Румунії». Національно-політичні програми угорців у першій половині XIX ст. (І. Сечені, Л. Кошут, М. Танчич, Ш. Петефі). Угорці під час революції 1848-1849 рр. Угорці в дуалістичній Габсбурзькій імперії. Національна політика угорського уряду. Розпад Австро-Угорщини та угорський ревізіонізм.

Тема 8. Націотворчі процеси в Україні наприкінці XVIII – на початку XX ст.: історіографічний аспект

Основні напрями донаціологічних пошуків в першій половині XIX ст. обґрунтування окремішності українців (М. Костомаров). Українська націологічна думка в останній третині XIX ст. (О. Потебня, В. Антонович, М. Драгоманов, Т. Зіньківський). Розвиток української націології в творчості І. Франка. Перспективи українського національно-державного відродження на рубежі XIX-XX ст. (Ю. Бачинський, М. Міхновський, Л. Цегельський). Націософія М. Грушевського. Альтернативні варіанти національного відродження у першій половині XX ст. (В. Липинський, Д. Донцов). Самостійна

Україна в концепції С. Рудницького. Фундаментальні засади української націології (В. Старосольський, В. Целевич, С. Дністрянський, Д. Чижевський). Сучасний період розвитку української націології (І. Лисяк-Рудницький, Г. Касьянов, С. Плохій, Я. Грицак, С. Єкельчик, В. Лісовий, О. Гринів).

5.2. Тематика семінарських занять

ТЕМА 1. Нація як концепт та цінність: теоретичні підходи щодо її визначення та класифікації

ТЕМА 2. Концепції націоналізму в сучасній західній науковій думці

ТЕМА 3. Національна ідентичність: теоретичні аспекти проблеми

ТЕМА 4. Процеси націо- та державотворення у західних слов'ян наприкінці XVIII – на початку XX ст.

ТЕМА 5. Особливості націотворчих процесів у південних слов'ян наприкінці XVIII – на початку XX ст.

ТЕМА 6. Процеси націо- та державотворення у румунів та угорців наприкінці XVIII – на початку XX ст.

ТЕМА 7. Націотворчі процеси в Україні наприкінці XVIII – на початку XX ст.: історіографічний аспект

5.3. Організація самостійної роботи студентів

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин		Форми звітності
		денна	заочна	
1.	Підготовка до лекційних та семінарських занять	20	6	Конспект
2.	Підготовка до проміжного контролю	4	4	Модульна контрольна робота
3.	Виконання індивідуальних завдань: - опрацювання наукових статей; - конспект першоджерел - підготовка реферату; - підготовка до презентації результатів дослідження; - опрацювання тем для самостійного вивчення.	14 20 10 20 -	14 20 10 20 38	Анотації наукових статей Конспект Реферат Презентація Конспект
	Разом	88	112	

Тематика індивідуальних завдань

Перелік наукових статей для самостійного опрацювання

Вілков, В.Ю., 2010. Концепти «культурна» та «політична» нація у структурі націологічного знання. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*, [online] 97, с.47-51. Доступно: <http://papers.univ.kiev.ua/filosofija_politologija/articles/The_concepts_cultural_and_politic_nation_in_the_structure_of_science_of_nation_knowledge_17041.pdf>

Колодій, А., 2002. Проблеми націй і націоналізму в сучасній західній науковій літературі. *Народознавчі зошити*, [online] 2, с.199-211. Доступно: <<https://political-studies.com/?p=519>>

Мушкевич, О., 2010. Типології націоналізмів Роджерса Брубейкера: сучасний український контекст. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. [online] 22, с.142-148. Доступно: <<http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/25751>>

- Похило, І.Д., 2010. Модерністська концепція Б. Андерсона формування національних держав Європи. *Науковий часопис: журнал наукових праць*, [online] Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 4, с.117-127. Доступно: <<http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/8746>>
- Радзів, Р., 2013. Українці серед націй Центрально-Східної Європи (чинники націєтворчих процесів). *Наукові записки. Серія «Культурологія». Матеріали VI Міжнародної наукової конференції «Культура в горизонті сталих і плинних ідентичностей» (12-13 квітня 2013 року, м. Острозь)*, [online] с.232-256. Доступно: <<https://eprints.oa.edu.ua/1821>>
- Ромадикіна, В.С., 2013. Нація як об'єкт соціально-філософського дискурсу. *Інтелект, особистість, цивілізація*, [online] 11, с.78-85. Доступно: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/intelekt_2013_11_11.pdf>
- Саніна, Т., 2005. Дослідження національної та етнічної ідентичності: теоретичний огляд. *Наукові записки НаУКМА: Соціологічні науки*, [online] 46, с.22-27. Доступно: <<http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/7764>>

Перелік періоджерел для конспектування

1. Ернест Гелнер. Нації і націоналізм.
 2. Роман Шпорлюк. Комунізм і націоналізм.
 3. Ерік Дж. Гобсбаум. Націоналізм наприкінці ХХ ст.
 4. Томас Еріксен. Етнічність, раса, клас і нація.
 5. Ернест Ренан. Що таке нація?
 6. Джон А. Армстронг. Нації до націоналізму.
 7. Карл Дойч. Народи, нації та комунікація.
 8. Бенедикт Андерсон. Уявлені спільности.
 9. Юрген Габермас. Громадянство і національна ідентичність.
 10. Ентоні Д. Сміт. Територіальні та етнічні націоналізми.
- Джерело: Проценко, О. та Лісовий В. упор., 2010. *Націоналізм: Антологія*. 3-тє вид. Київ: ВД «Простір», «Смолоסקип».**

Тематика рефератів

1. Польська національна ідея та процеси модерного націотворення в ХІХ – на початку ХХ ст.
2. Формування модерних чеської та словацької націй: етапи та характерні ознаки.
3. Становлення хорватської модерної нації наприкінці ХVІІІ – на початку ХХ ст
4. Процеси сербського модерного націотворення.
5. Формування болгарської модерної нації наприкінці ХVІІІ – на початку ХХ ст.
6. Націєтворчі процеси на Балканському півострові: особливості та проблеми.
7. Процеси націєтворення у литовців, латвійців та естонців в ХІХ – на початку ХХ ст.
8. Особливості формування білоруської модерної нації.
9. Формування румунської модерної нації наприкінці ХVІІІ – на початку ХХ ст.
10. Становлення угорської модерної нації наприкінці ХVІІІ – на початку ХХ ст.
11. Процеси грецького модерного націєтворення.

Результати власного індивідуального дослідження студенти презентують на семінарському занятті (обсяг презентації – не менше 20 слайдів).

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

- 6.1. *Форми поточного контролю:* семінарські заняття, індивідуальні завдання.
- 6.2. *Форми проміжного контролю:* модульна контрольна робота.
- 6.3. *Форми підсумкового контролю:* залік.

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Під час поточного контролю оцінюються відповіді студента на семінарських заняттях, результати самостійної роботи з науковою літературою та першоджерелами, а також якість виконання студентом індивідуального завдання у вигляді реферату та його презентації.

Модульна контрольна робота проводиться в письмовій формі та включає два теоретичні питання, відповіді на які дають можливість оцінити рівень оволодіння теоретичним матеріалом з сучасних теорій нації та націоналізму, а також вміння застосовувати ці знання при аналізі націотворчих процесів в Центрально-Східній Європі.

Зразок варіанту модульної контрольної роботи:

1. Проаналізуйте сучасні підходи до типології націй.
2. Розкрийте особливості чеського і словацького модерного націотворення.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1. Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	зараховано
70-89	
51-69	
26-50	не зараховано
1-25	

Схема розподілу балів

Максимальна кількість балів	70 балів (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом.0,7	30 балів (проміжний контроль) – за результатами виконання модульної контрольної роботи
Мінімальний пороговий рівень	35 балів (поточний контроль)	16 балів (проміжний контроль)

8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою

	термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Вид	Максимальна кількість балів
Анотування наукових статей	5
Конспект першоджерел	5
Реферат	5
Презентація	5

Критеріями оцінювання *анотацій наукових статей* є вміння студента стисло визначати ключові позиції, які викладені автором у статті. Критеріями оцінювання роботи з *першоджерелами* є здатність студента тезово розкрити зміст запропонованого матеріалу. Оцінювання *реферату* здійснюється за такими критеріями: самостійність та оригінальність дослідження, виконання поставлених автором завдань, здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на джерела. Критеріями оцінювання *презентації* є її відповідність змісту доповіді студента за матеріалами дослідження та оригінальність візуального представлення.

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Максимальна кількість балів за відповідь на 1 питання складає 15 балів. Критеріями оцінювання є: повнота відповіді, здатність критичного аналізу теоретичного матеріалу, вміння наводити аргументи та робити висновки.

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного контролю.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби для демонстрування презентацій (ноутбук, проектор), веб-сервіс Google Classroom.

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1. Основні джерела

- Андерсон, Б., 2001. *Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму*. Переклад з англійської В. Морозов. Київ: Критика, [online] Доступно: <<http://www.litopys.org.ua/anders/and.htm>>
- Брюбейкер, Р., 2006. *Переобрамлений націоналізм: статус нації та національне питання у новій Європі*. Переклад з англійської О. Рябов. Львів: Кальварія.
- Вилков, В.Ю., 2008. *Западна націологія ХХ століття: концептуальні портрети*. Київ: Видавець Карпенко В.М.
- Гібернау, М., 2012. *Ідентичність націй*. Переклад з англійської. К.: Темпора.
- Гелнер, Е., 2003. *Нації та націоналізм; Націоналізм*. Переклад з англійської. Київ: Таксон, [online] Доступно: <<http://www.litopys.org.ua/gellner/gel.htm>>
- Гринів, О., 2016. *Українська націологія: проблеми теорії. Курс лекцій для аспірантів*. Львів, [online] Доступно: <<http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/5902/1/%D0%A3%D0%BA%D1%80%20%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%20.pdf>>
- Грицак, Я., 1996. *Нариси історії України: формування модерної української нації ХІХ-ХХ ст. Навчальний посібник*. Київ: Генеза, [online] Доступно: <<http://uamoderna.com/biblioteka/hrytsak-naryse-istorii-ukrainy>>
- Єславич, Б., 2003. *Історія Балкан. Т. 1: ХVІІІ і ХІХ століття*. Переклад з англійської Р. А. Семків. Київ: Свенас.
- Зашкільняк, Л.О ред., 2001. *Історія Центрально-Східної Європи: Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка.
- Зашкільняк, Л.О. та Крикун М.П., 2002. *Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів*. Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка.
- Каппелер, А. упор., 2011. *Україна. Процеси націотворення*. Переклад з німецької. Київ: "К.І.С."
- Касьянов, Г., 1999. *Теорії нації та націоналізму: Монографія*. Київ: Либідь, [online] Доступно: <<http://www.litopys.org.ua/kasian/kas.htm>>
- Козловець, М.А., 2009. *Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: монографія*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, [online] Доступно: <http://eprints.zu.edu.ua/6217/1/kozlovez_monograf.pdf>
- Проценко, О. та Лісовий В. упор., 2010. *Націоналізм: Антологія*. 3-тє вид. Київ: ВД «Простір», «Смолоскип».
- Сміт, Е.Д., 1994. *Національна ідентичність*. Переклад з англійської П. Таращука. Київ: Основи, [online] Доступно: <<http://www.litopys.org.ua/smith/smi.htm>>
- Сміт, Е.Д., 2004. *Націоналізм: Теорія, ідеологія, історія*. Переклад з англійської Р. Фещенко. Київ: "К.І.С.", [online] Доступно: <<http://www.litopys.org.ua/smith/smt.htm>>
- Снайдер, Т., 2012. *Перетворення націй. Польща, Україна, Литва, Білорусь 1569 – 1999*. Переклад з англійської Л. Котенко, О. Надтока. Київ: Дух і Літера.
- Шнаппер, Д., 2007. *Спільнота громадян. Про модерну концепцію нації*. Переклад з французької Р. В. Мардера. Харків: Фоліо, [online] Доступно: <<http://www.litopys.org.ua/schnapper/shn.htm>>
- Шпорлюк, Р., 2000. *Імперія та нації*. Переклад з англійської. Київ: Дух і Літера, [online] Доступно: <<http://www.litopys.org.ua/sporl/sh.htm>>

10.2. Допоміжні джерела

- Бевзюк, Є., 2016. Чеська національна ідея періоду початку революції 1848-1849 рр. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*, [online] 25, с.247-268. Доступно: <<http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-bba69e5b-7ce3-4222-9096-28638131e694>>
- Венгерська, В., 2014. Модерне націотворення в умовах імперій XIX ст.: польський та український «проекти». *Интермарум: історія, політика, культура*, [online] 1, с.102-113. Доступно: <<http://intermarum.zu.edu.ua/article/view/69045/64152>>
- Венгерська, В.О., 2016. Українська нація та націотворення у XX-XXI ст.: історіографічний аспект. *Історія та історіографія в Європі. Україна в XX-XXI століттях: на шляху гідності і свободи*, [online] 5, с.126-139. Доступно: <<http://eprints.zu.edu.ua/22608/1/%D0%92%D0%B5%D0%BD%D0%B3%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf>>
- Вілков, В.Ю., 2010. Концепти «культурна» та «політична» нація у структурі націологічного знання. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*, [online] 97, с.47-51. Доступно: <http://papers.univ.kiev.ua/filosofija_politologija/articles/The_concepts_cultural_and_politic_nation_in_the_structure_of_science_of_nation_knowledge_17041.pdf>
- Вілков, В.Ю., 2011. Етатистська парадигма нації і націоналізму: теоретико-методологічні проблеми обґрунтування. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. ІФ Кураса*, [online] 2, с.78-91. Доступно: <http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzipiend_2011_2_6.pdf>
- Вілков, В.Ю., 2018. Конструктивістський спосіб введення поняття "нація": науковий та ідеологічний дискурси. *Софія. Гуманітарно-релігієзнавчий вісник*, [online] 4(4), с.102-107. Доступно: <<http://sophia.knu.ua/index.php/sophia/article/viewFile/74/72>>
- Іванов, М.С. та Гречук, О.В., 2014. Теоретичний контекст еволюції поняття «нація». *Наукові праці. Політологія*, [online] 248(236), с.14-20. Доступно: <<http://politics.chdu.edu.ua/article/view/51965>>
- Колодій, А., 2002. Проблеми націй і націоналізму в сучасній західній науковій літературі. *Народознавчі зошити*, [online] 2, с.199-211. Доступно: <<https://political-studies.com/?p=519>>
- Лисий, І.Я., 2014. Культурна ідентичність: культурні виміри націй у баченні М. Гібернау. *Наукові записки НаУКМА. Філософія та релігієзнавство*, [online] 154, с.11-18. Доступно: <http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/NaUKMAfr_2014_154_4.pdf>
- Меджецький, В., 2001. Селяни у націотворчих процесах Центральної і Східної Європи у другій половині XIX – початку XX століття. *Україна модерна*, [online], с.59-76. Доступно: <http://chtyvo.org.ua/authors/Medzhetskyi_Volodymyr/Seliany_u_natsiotvorchykh_protseakh_h_Tsentralnoi_i_Skhidnoi_Yevropy_u_druhii_polovyni_XIX_na_pochatku_XX_stolittia.doc>
- Мушкевич, О., 2010. Типології націоналізмів Роджерса Брубейкера: сучасний український контекст. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. [online] 22, с.142-148. Доступно: <<http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/25751>>
- Петровський, С., 2015. Франтішек Палацкий і чеська національна ідея. *Наукові праці Центру історіографічних досліджень: Збірник статей за результатами роботи Центру історіографічних досліджень*, [online] 1, с.63-66. Доступно: <<http://istarhiv.chdu.edu.ua/article/view/41628>>
- Похило, І.Д., 2010. Модерністська концепція Б. Андерсона формування національних держав Європи. *Науковий часопис: журнал наукових праць*, [online] Київ: Вид-во НПУ ім. М.

- П. Драгоманова, 4., с.117-127. Доступно: <<http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/8746>>
- Радзiк, Р., 2013. Українці серед націй Центрально-Східної Європи (чинники націєтворчих процесів). *Наукові записки. Серія «Культурологія». Матеріали VI Міжнародної наукової конференції «Культура в горизонті сталих і плінних ідентичностей» (12-13 квітня 2013 року, м. Остроз),* [online] с.232-256. Доступно: <<https://eprints.oa.edu.ua/1821>>
- Ромадикіна, В.С., 2013. Нація як об'єкт соціально-філософського дискурсу. *Інтелект, особистість, цивілізація,* [online] 11, с.78-85. Доступно: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/intelekt_2013_11_11.pdf>
- Саніна, Т., 2005. Дослідження національної та етнічної ідентичності: теоретичний огляд. *Наукові записки НаУКМА: Соціологічні науки,* [online] 46, с.22-27. Доступно: <<http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/7764>>

10.3. Інтернет-ресурси

- <http://history.org.ua/uk> – Інститут історії України НАН України
- <http://www.litopys.org.ua> – ІЗБОРНИК. Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації
- <http://uamoderna.com> – Україна модерна. Міжнародний інтелектуальний часопис.